

ЛІТЕРАТУРА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ОСВІТНІЙ ТА ЦІННІСНИЙ ВИМІРИ

*Габрієлла Більце,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
магістрантка філологічного факультету
Науковий керівник:
д. філол. н., доц. Оксана Тиховська*

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ТРИЛОГІЇ НАТАЛІЇ ДЕВ'ЯТКО «СКАРБИ ПРИМАРНИХ ОСТРОВІВ» У ШКОЛІ

Трилогія Наталії Дев'ятко «Скарби Примарних островів» [1, с. 304] є яскравим прикладом багат шарового художнього твору, що поєднує елементи фентезі, пригодницького роману та психологічної драми.

В трилогії розповідається про пошуки скарбів Примарних островів командою піратського корабля «Діамант», капітаном якого є Ярош Сокіл. Подорож символізує пошук свободи, самоідентичності та боротьбу проти гніту Імперії, що робить твір надзвичайно актуальним для сучасних підлітків, які перебувають у процесі формування власної особистості.

Аналіз сюжету та композиції твору на уроках літератури доцільно розпочати зі *створення візуальної хронології подій*, що допоможе учням орієнтуватися в нелінійній структурі розповіді. Особливу увагу варто приділити різним часовим площинам (події на кораблі, які відбуваються зараз, спогади героїв, їхні сни та магичні видіння), що створюють ефект калейдоскопу, відображаючи психологічну глибину персонажів.

Робота з образами персонажів на уроках української літератури може включати створення психологічних портретів героїв, аналіз їхньої мови та еволюції протягом твору. Цікавим завданням буде порівняльний аналіз дитячих та дорослих персонажів, їхнього сприйняття свободи, відповідальності та дружби.

Особливу увагу під час вивчення трилогії варто приділити багатій символіці, яка відкриває додаткові смислові пласти твору. Чорні вітрила

«Діаманта»; море, як простір свободи; чарівна карта, що вказує шлях до мети; Дух Імперії, що уособлює гніт і страх – всі ці символи створюють глибоке художнє полотно, яке резонує з підлітковим досвідом. Методично доцільним буде використання творчих завдань, таких як створення карти символів твору з їхнім тлумаченням або малювання власних «вітрил долі» з особистими мріями та цілями.

Вивчення конфлікту у трилогії дозволяє розкрити глибинні психологічні процеси дорослішання. Зовнішній конфлікт із Імперією – це боротьба підлітків проти авторитетів, що обмежують свободу. Внутрішній конфлікт Яроша – пошук ідентичності, характерний для юності. Міжособистісні сварки дітей вчать їх компромісу, а метафізичний конфлікт із Духом символізує боротьбу з ілюзіями, що заважають зрілості.

Використовуючи методику **«Компас вибору»**, вчитель створює плакат із чотирма ціннісними напрямками (Північ: Свобода; Південь: Відповідальність; Схід: Дружба; Захід: Влада). Учні в парах аналізують обраного персонажа у ключовий момент твору, визначаючи його головну цінність та наслідки зробленого вибору. Розміщуючи ім'я героя на відповідному напрямку компаса, учні пояснюють свої міркування класу. Це допомагає глибше дослідити психологічні мотиви персонажів, еволюцію їхніх цінностей та спонукає замислитись над власними життєвими пріоритетами.

Образи дітей у сучасній українській фантастиці часто відображають реальні психологічні проблеми підлітків – пошук ідентичності, конфлікт із авторитетами, формування власної системи цінностей. На уроці літератури пропонується інтерактивна **гра «Дзеркало душі»**, де учні створюють асоціативну карту внутрішнього світу обраного персонажа, аналізуючи його емоції, символи та ключові моменти розвитку.

Важливою темою для обговорення є роль дружби та самопожертви в романі, що проявляється в рішеннях героїв – Алі, яка ризикує життям заради правди, Феофана, який жертвує репутацією, та Яроша, який обирає честь замість помсти. Ці аспекти мають значний виховний потенціал для обговорення моральних цінностей з учнями.

Міфологічні та містичні елементи трилогії відкривають можливості для

формування цінностей учнів.

Відкритий фінал створює простір для рефлексії: *«Що є справжнім скарбом?», «Чому фінал відкритий?», «Як це пов'язано з дорослішанням?»*.

Важлива тема – свобода та боротьба з Імперією як символом тоталітаризму. Учні можуть обговорити:

- *Як Ярош Сокіл і його команда протистоять Імперії? Які якості допомагають їм залишатися вільними?*
- *Чи можна порівняти боротьбу героїв із реальними історичними подіями чи сучасними викликами?*

На уроці можна запропонувати створити груповий проєкт: «Піратська карта пригод». Учні об'єднуються в групи по 4–5 осіб і створюють карту подорожі Яроша та його команди. На карті потрібно позначити ключові місця (Елігер, Східна бухта, цвинтар кораблів) і додати описи подій, символів чи цитати.

Творче завдання: **Дебати: «Пірати vs Імперія»**. Учні діляться на дві команди: одна захищає піратів як символ свободи, інша – Імперію як символ порядку. Питання для дебатів: *«Чи виправдана боротьба піратів проти Імперії?», «Чи може Феофан бути позитивним персонажем, попри його імперську роль?»*.

Трилогія Наталії Дев'ятко «Скарби Примарних островів» є цікавим об'єктом для вивчення на уроках української літератури, її прочитання сприяє розвитку аналітичного мислення, уяви та громадянської свідомості учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дев'ятко Н. Скарби примарних островів. Книга 1. Карта і компас. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 304 с.
2. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В.М., 2015. 912 с.
3. Качак Т. Б. Сучасна українська реалістична проза для підлітків: зміна естетичної парадигми. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2018. Вип. 67. Ч. 2. С. 202–211. URL:

https://www.researchgate.net/publication/340099636_Kacak_T_B_SUCASNA_U_KRAINSKA_REALISTICNA_PROZA_DLA_PIDLITKIV_ZMINA_ESTETICNOI_PARADIGMI (дата звернення: 28.04.2025).

4. Кузенко Г. М., Проданюк М. Т. Асоціативна природа символів у художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. № 42. Т. 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&Image_file_name=PDF%2Fnmgu_filol_2019_42%283%29__15.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0 (дата звернення: 29.04.2025).

Надія Зарванська,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені В. Гнатюка,
студентка IV курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
д. пед. н., проф. **Наталія Грицак**

ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ НА ІСТОРИЧНУ ТЕМАТИКУ У 5 КЛАСІ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Історичні твори займають значне місце в українській літературі. З давніх давен наша країна бореться за свої землі та незалежність. Історичні твори є місцем, де зберігаються спогади про давні часи, наш розвиток та становлення держави. Вони були рушієм національного відродження, тому досить важливо учням в школі показати всю важливість такого жанру, зацікавити та сприяти становленню їх як національно-свідомих громадян. Питання методики вивчення творів завжди є актуальними, тому що змінюються тренди й учні потребують нових підходів. Мною не було знайдено багато матеріалу чи досліджень цієї теми. Однак можна відзначити вклад Яценко Т.О., яка разом з іншими дослідниками розробила власну модельну програму [6], навчальний підручник [7] та написала різноманітні статті з методики літератури.